

“Volem els papers”

La reivindicació del retorn de tota la documentació espoliada pel franquisme que roman a l'Arxiu de Salamanca pren nova embranzida. En una setmana, l'expedició catalana fins a aquesta ciutat, la massiva mobilització de Barcelona o l'anunci que el País Valencià se suma a la Comissió de la Dignitat han tornat a posar la qüestió al primer pla de l'actualitat.

“**C**om a filla, per Déu, deixeu-me llegir el testament del meu pare.” Les paraules de Rosa Maria

Carrasco van estremir, sencera, la sala on es feia la roda de premsa. La filla del polític i advocat Manuel Carrasco i Formiguera havia viatjat fins a Salamanca per reclamar la documentació que les tropes franquistes van prendre a la seva família; el testament, per exemple, o la darrera carta que els va escriure el pare, afusellat el 9 d'abril del 1938 i que mai no va arribar a destinació. Com tants altres documents (que vol dir cartes, llibres i banderes, cartells, retalls de diari, actes de reunions, escrits de tota mena, carnets, fotografies i un llarguíssim etcètera), romanen encara ara a l'anomenat Arxiu General de la Guerra Civil; formen part dels anomenats papers de Salamanca.

La setmana passada es va viure un despuntar intens de la reivindicació sobre el retorn d'aquests documents als seus legítims propietaris (uns documents que, no s'ha d'oblidar, van ser utilitzats per perseguir, empresonar i assassinar milers de persones). El 14 d'octubre, dilluns, despertava a l'aeroport del Prat, des d'on va sortir el vol xàrter organitzat per la Comissió de la Dignitat per dur una nodrida representació catalana fins a Salamanca i explicar, *in situ* i “sense intermediaris”, la reclamació. El 15, dimarts, més de 20.000 persones omplien de gom a gom la plaça del Rei de Barcelona per exclamar –i cantar– un “Diguem no” ple de simbolisme. I tres dies després, el 18, Acció Cultural del País Valencià (ACPV) anunciava la seva adhesió a la Comissió de la Dignitat i els treballs per identificar i recuperar els documents espoliats en aquesta part del país.

L'avió. Un quart d'hora abans de la cita (14 d'octubre, 8.30 hores, aeroport

del Prat), ja fa una estona que han començat a arribar els futurs passatgers del vol AXV 824. Una pissarreta blanca recolzada a la paret, amb una sola paraula escrita a mà, n'explicita la destinació: Salamanca. En 45 minuts, les prop de 150 persones que formen part d'aquesta delegació ja seran dalt de l'aparell i, en cosa d'una hora, sobrevolaran les tonalitats ocres dels camps que envolten la ciutat castellana. De moment, però, tot són salutacions, presentacions i encaixades: diputats i representants del Govern, secretaris generals de sindicats o partits (tots els partits polítics de l'arc parlamentari del Principat de Catalunya, menys el PP, hi són representats), joves activistes culturals, històrics membres del nacionalisme, periodistes, alcaldes i regidors, gent de l'art, la història o la filosofia formen part d'una heterogènia delegació disposada a cridar l'atenció sobre una injustícia que ja no pot durar més.

Sobre la rebuda que hi pot haver, a Salamanca, la resposta general abasta diferents graus d'escepticisme. L'editor Enric Borràs, per exemple, membre de la Comissió de la Dignitat i un dels impulsors del viatge, explicava, amb humor, com s'havia encarregat d'evitar qualsevol incident previ: “Hem buscat una companyia que no sigui espanyola, així no correrem el risc que el pilot digui, jo què sé, que la pista està gelada, i no vulgui aterrar.” “Quin resultat obtindrem?”, comentava Clementina Gómez, de la Fundació Roca i Ferreras, “com deien a casa meva: tu pica pedra, sempre”. Només de pujar a l'avió, algú que potser l'havia sentida hi enganxa un adhesiu a la porta: “Volem els papers.”

Un cop instal·lat el passatge, de manera més o menys aleatòria, més o menys ordenada, s'apaguen els mòbils i es des-

A l'esquerra, moments del viatge: l'avió, poc abans d'envolar-se, i l'arribada a l'aeroport (a l'esquerra de la imatge, Heribert Barrera i Jordi Pou). Les dues imatges de la dreta recullen sengles moments de la roda de premsa: la intervenció de Toni Strubell, en nom de la Comissió de la Dignitat, i la del cartellista Carles Fontserè, a qui l'exèrcit franquista va robar els cartells que es pretenen exposar a Salamanca.

pleguen els diaris. Fins a Salamanca, hi haurà una hora de converses de passadís i temps perquè el diputat Francesc Ferrer expliqui que sí, que al País Valencià també hi ha molt de material confiscat ("No en va el darrer territori ocupat va ser Alacant"), o per assistir a les sempre correctíssimes pugnes de l'oasi català: "Ei, que això s'acaba!", li ha dit a Josep-Lluís Carod-Rovira algú de CiU des del capdavant de l'avió en veure'l passar més enllà de la filera de seients, cap a la zona de les hostesses; "els que realment volem Catalunya sense límits no ho podem dir, això", ha respost ell. I la riallada és general.

L'arxiu. La meteorologia no ha rebut l'expedició acabada d'aterrar al petit aeroport base aèria de Matacán amb gaires somriures: aquí ja no fa sol, sinó vent, i fred, i els densos núvols grisos semblen preparats a aclaparar els viatgers. "Mentre no sigui cap presagi...", se sent dir a algú. Quan el primer autocar arriba a l'hotel on s'ha de dur a terme la conferència de premsa, ja s'hi esperen Joan Saura (IC-Verds) i Joan Puigcercós (ERC), que hi han fet cap des de Madrid ("En dues hores, encara no -comenten-, que hi ha unes autovies lliures de peatge d'allò més pràctiques!").

Sis minuts després de les 12 h del migdia comença a entrar la delegació catalana a la sala on, en molt poca estona, quedaran condensats raons i sentiments en un grau que a més d'un i de dos farà esborronar. Toni Strubell, en nom de la Comissió de la Dignitat, obre el torn d'intervencions, explica els motius del viatge, reclama diàleg i enteniment i acte seguit dona la paraula a les molt diverses veus que han viatjat fins a Salamanca: així, intervenen Josep Maria Sans Travé, director de l'Arxiu Nacional de Catalunya; Henry Ettingausen, catedràtic emèrit de la Universitat de Southampton, un dels 600 professors

EL TEMPS

Dos moments de l'homenatge a les víctimes de la repressió franquista. A la dreta, una troballa, gens amagada, davant de la catedral vella de Salamanca ("Mira aquella placa i explica-ho a EL TEMPS!", va ser l'avis d'una membre de la comitiva).

universitaris no catalans que han signat la declaració de la Comissió; Anna Almazan (Comissió de la Dignitat), que llegeix fragments de les adhesions de Miguel Herrero de Minón, Javier Tusell, Noam Chomsky i Paul Preston; Elisenda Romeu (Comissió de la Dignitat), que llegeix les adhesions del secretari general de la CNT i de Teresa Pàmies; Agustí Barrera, president del sindicat CADCI; Josep Maria Álvarez, secretari general d'UGT Catalunya (que fa remoure alguns periodistes castellans en els seus seients quan es presenta: "El meu cognom és Alvarez i el meu nom, Josep Maria"); el cartellista Carles Fontserè, que esdevé la veu dels espoliats i denuncia l'ús il·lícit dels seus cartells per a una exposició que es pretén fer a Salamanca; el filòsof Xavier Rubert de Ventós, que torna a fer moure cadires quan explica el seu "primer viatge a l'estranger": el que va fer a Salamanca, de jove, amb Pasqual Maragall, per "dispositar flors a la tomba d'Unamuno"; Joan Saura, secretari general d'IC-Verds; Josep-Lluís Carod-Rovira, secretari general d'ERC i que també parla en nom de la família d'Antoni Rovira i Virgili; Rosa Maria Carrasco, membre del Comitè de Govern d'UDC; Josep Maria Carbonell, cap de Cultura del PSC i diputat; Jordi Martí, diputat de CiU al Congrés espanyol; i Antoni Vives, se-

cretari del govern de la Generalitat de Catalunya.

Possiblement a ningú no ha sorprès la no-compareixença de cap dels representants de la vida política, universitària i social de Salamanca a qui s'havia convidat a l'acte. "Aquí no hi ha ningú", aclareix una periodista. "Gràcies per la informació -li respon Strubell-, lamento que s'hagin d'assabentar per la premsa de les nostres raons." La premsa de la ciutat, en tot cas, reflecteix les raons a la seva manera: "*Indiferència en Salamanca ante la provocación nacionalista catalana*" (*La Tribuna*) o "*Los catalanes se van de vacío*" (*El Adelanto*) en són alguns titulars. Una honrosa excepció, Aníbal Lozano, filòleg i articulista de *La Tribuna*, havia escrit, el dia abans, a favor del retorn dels documents. El fet li ha costat, al columnista més antic del diari, veure com la seva col·laboració passa de cinc dies a la setmana a un de sol. "Castella i Lleó no necessita explicacions ni lliçons de ningú", havia declarat el vicepresident d'aquella comunitat autònoma, Tomàs Villanueva. Doncs això.

Després de la roda de premsa i d'un breu aperitiu ofert a qui el vulgui compartir, surt la comitiva cap a l'Arxiu. Encapçala la marxa, duta a pas decidit, una corona de llorer amb una senyera i la inscripció "Als represaliats i a les repre-

saliades". Els carrers, gairebé buits, del centre històric de Salamanca es miren la marxa amb cara de pedra. L'homenatge a totes les persones empresonades, exiliades o assassinades pel franquisme, però, ha portat la pròpia música. "El cant dels ocells", tocat per la violinista Aurora Fontova davant mateix de l'arxiu, i "Els Segadors" que s'entonen a cor, esborronen tothom. Acte seguit, i mentre els uns no volen marxar sense provar d'entrar a l'Arxiu (però és di lluns, que no obre, i al migdia... segons qui guarda la porta, impossible), els altres fan grups per fotografiar-se amb la corona d'homenatge. L'estona es fa cada vegada més distesa i una periodista de la ciutat, sorpresa, no es pot estar de comentar: "Si que us ho passeu bé, els catalans!" Piquem pedra.

La plaça. L'endemà del viatge a Salamanca, la reivindicació va prendre un caire més massiu i ple igualment de simbolisme. Quan la comitiva que acompanyava el regidor de Sallent Salvador Arderiu en el seu recorregut des de Pla de Palau, on havia llegit una dura carta dirigida al president del Govern espanyol, José María Aznar, va arribar al punt on s'havia de celebrar l'acte convocat per la Comissió de la Dignitat, gairebé no podia creure el que es va trobar. I és que a la plaça del Rei ja no s'hi

La plaça del Rei de Barcelona va viure, el 15 d'octubre, un acte multitudinari amb el lema "Diguem no a la foscor del neofranquisme".

cabia de cap manera, i la majoria dels assistents van seguir l'acte des dels carrers del voltant, des de finestres i balcons, des de la plaça de Sant Jaume, on es podien seguir els esdeveniments per megafonia. Una plaça del Rei vessant gent pertot arreu, milers de bengales enceses per escoltar "Ahir" ("Diguem no"), cantat primer per Raimon i després per 300 membres de la Federació Catalana d'Entitats Corals, escoltant les paraules enceses de Joel Joan, les de Teresa Pàmies i de Toni Strubell, els versos de David Jou, i cantant finalment i multitudinària *Els Segadors* no és un episodi que es pugui oblidar fàcilment.

De fet, cada vegada són més les veus que s'alcen contra l'oblit i per la recuperació de la dignitat i la memòria històriques. I des del País Valencià ha arribat també, aquesta mateixa setmana, la reclamació dels documents confiscats per les tropes franquistes. Des d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV) s'ha adreçat una carta a l'actual president de la Generalitat Valenciana, José Luis Olivas, instant-lo, "per qüestions jurídiques, polítiques, nacionals i ètiques" a reclamar la restitució de la documentació "als seus legítims propietaris i, per tant, el retorn al País Valencià dels seus papers de Salamanca". En tot cas, un cop constatada la

gran quantitat de documentació requisada al País Valencià que roman a l'Arxiu de Salamanca (com a mínim 80 tones de –també com a mínim– 42 poblacions diferents), s'ha anunciat la constitució de la Comissió de la Dignitat en aquest territori per informar i sensibilitzar l'opinió pública, reclamar a les institucions que assegurin la identificació dels documents que queden a Salamanca (una part del que es va espoliar va ser convertida en pasta de paper i venuda) i aconseguir "el retorn dels documents robats –i usats amb finalitats repressives– als seus legítims propietaris". Així mateix, ACPV posa els seus serveis jurídics a disposició de qui vulgui reclamar la devolució (propietaris, hereus o, en el cas d'entitats, successors). D'altra banda, s'ha destacat també que, tal com havia publicat aquest setmanari (vegeu núm. 946), entre els voluntaris de València per a la confiscació de documents hi havia Miquel Adlert Noguerol, un dels posteriors agitadors, al costat de Xavier Casp, de l'anticatalanisme al País Valencià.

Mercè Teodoro, advocada d'ACPV, ha resumit les intencions d'aquesta Comissió de la Dignitat: "Volem saber qui va furtar a qui, què, i que torne".

Núria Cadenas

Algunes paraules per recordar

Noam Chomsky: "La retenció dels papers catalans a l'Arxiu de Salamanca no sols és un crim contra la història sinó també un insult a les víctimes del feixisme."

Paul Preston: "El fet que l'Arxiu de Salamanca no retorni aquesta documentació als seus legítims propietaris només es pot qualificar d'escandalós."

Teresa Pàmies: "Només podem entendre aquest episodi com un escarni als demòcrates i al poble català. Creiem que cal dur aquests fets davant de la justícia estatal i internacional."

Joel Joan: "Fa vergonya i és surrealista haver de reclamar una cosa tan simple que és nostra, que ens van robar els franquistes i que ara els seus hereus no ens volen tornar."

Xavier Rubert de Ventós: "Arxivareu, potser, però no convencereu."

Toni Strubell: "No descansarem fins que no hàgim aconseguit el retorn dels arxius segrestats a Salamanca. Aquell felicitat dia celebrarem que, per fi, podrem dir: 'S'ha acabat la festa pel dret de conquesta'."

Josep Maria Álvarez: "Qualsevol persona hauria de saber que quan es roba algú a punta de fusell és de justícia retornar-li-ho."

Joan Saura: "El que reclamem pertany a una part dolorosíssima de la nostra vida personal i col·lectiva."

Josep-Lluís Carod-Rovira: "No són papers de Salamanca; són papers de Catalunya que estan a Salamanca."

Josep Maria Carbonell: "Que l'arxiu es mantingui a Salamanca és compatible amb el retorn dels originals al nostre país."

Jordi Martí: "La societat civil ha pres un lideratge que cal valorar."

Antoni Vives: "El retorn dels documents és una exigència nacional."

Anibal Lozano: "No és acceptable creure que si Salamanca busca el referent de la modernitat aguantant les regnes d'uns papers originals confiscats."